

Українська еміграційна преса в Західній Європі у міжвоєнний період

Владислава Максимчук, здобувачка другого (магістерського) рівня факультету журналістики, реклами та видавничої справи, Одеського національного університету імені І. І. Мечникова

Ірина Сидун, науковий керівник, канд. іст. наук, завідувачка кафедри періодичної преси та медіаредагування, Одеського національного університету імені І. І. Мечникова

В статті досліджується становлення і розвиток української еміграційної преси у міжвоєнний період. Цей етап у розвитку української історії був одним із найскладніших. Заборони, цензура та масові репресії в Україні не давали можливості розвивати власну культуру. Тому українська еміграційна преса стала можливістю об'єктивного висвітлення українських питань.

Ключові слова: українська еміграційна преса, Західна Європа, журналістика, міжвоєнний період, видання.

Трагічні події, які назавжди залишаться у нашій історії беруть початок з 15 червня 1914 року. Саме того ранку був убитий ерцгерцог Австро-Венгерської імперії Франц Фердинанд Карл Людвіг Йозеф фон Габсбург ерцгерцог д'Есте. І саме це вважають приводом для розв'язання Першої світової війни. Потрібно зазначити, що 38 країн брали участь у цій війні [1, 256].

Періодика Західної Європи у міжвоєнний період переживала нелегкі часи. Зокрема, у Німеччині були такі, які стали неблагонадійні на думку влади. Це видання: «Франфурктская газета», «Газета Фосса» і «Берлінський щоденний листок». На політичній арені з'явилися соціал-демократичні газети «Форвертс» («Вперед») і «Лейпцигер фольксайтунг» («Лейпцизька народна газета»), що зажадали від уряду змін цензурної політики [1, 256].

У Великобританії і країнах Антанти була також складна ситуація. До 1915 року у Великобританії почалися активні страйки через погані умови життя робітників. Виходила газета лейбористів «Дейлі геральд» (1911 - 1964) була радикальніше платформи керівництва лейбористської партії. Тижневик «Колл» («Зов», 1911-1921) виходив під керівництвом представників Британської соціалістичної партії [1, 257].

З початком війни в Англії було створено бюро військової пропаганди при міністерстві закордонних справ. У кінці 1918 р перетворення в пропагандистських відомствах привели до створення міністерства інформації з лордом Бівербруком на чолі департаменту пропаганди на противника, яке очолив лорд Норткліф. Важливою була роль у забезпеченні ідейного впливу на англійське суспільство і війська, союзників [1, 258].

Перша світова війна призвела до різкого скорочення числа випущених газет і їх обсягу, так і зміни в їх оформленні і змісті. Труднощі воєнного часу, мобілізація значної частини службовців, обмеження по паперу, труднощі з транспортом, скорочення рекламних надходжень, нарешті, сувора цензура інформаційних повідомлень – все це позначалося на становищі преси з перших же днів війни [1, 260].

У Берліні 9 листопада 1918 р. було повалено монархію і Німеччину проголосили республікою. З такими змінами був призначеним новий уряд під керівництвом Фрідріха Еберта (СДПН). А згодом і відміна цензурних інструкцій і створення інформаційного бюро. Але було повідомлення про те, що для консервантів і правих видань заборони не були скасовані, а навпаки були організовані напади на газети конкурентів, таких як газета «Німецька щоденна газета»[1, 256].

Щодо дослідження українських видань у Західній Європі, то необхідно відзначити дисертаційне дослідження Н. Кулеші «Українське періодичне видання у Німеччині (1919-1945 рр.) : формування та функціонування». Українська еміграційна преса в Німеччині міжвоєнного періоду мала ідеологічно-виховний характер. Першим виданням досліджуваного періоду був

часопис «Шлях» та «Ілюстрований додаток до «Шляху» (1919-1920). У 1929 р. у Берліні також виходили періодичні видання «Українська Газета», «Робітничка Єдність» та інші. Від 1933 року Український науковий інститут у Берліні розпочав видання україномовного бюлетеня «Вісти Українського Наукового Інституту в Берліні» (1933-1938), а також німецького відповідника [5, 88-90].

У Франції робота преси була також ускладнена прагненням німецького командування розгромити французів у перші місяці війни. Створена служба пропаганди при 11-му відділі Генерального штабу, а для потреб більш широкого пропагандиско-ідеологічного впливу – «Будинок преси» і неформальна організація «Альянс франсе» [1, 259].

Дослідження О. Денеки «Українська еміграційна преса у Франції 20-30-х рр. ХХ ст.: становлення, розвиток, проблематика», присвячено проблемам функціонування української періодики у Франції. Дослідниця вважає, що виконуючи важливу соціальну функцію, українські часописи підтримували постійний контакт між українськими емігрантами, а також уможлилювали публічну дискусію про поточні потреби політичного та культурного життя. Також О. Денека виокремлює два періоди у розвитку еміграційної української преси: роки виникнення і становлення еміграційної преси через відсутність журналістського досвіду видавців та прагнення об'єднати українців після військових подій. Зуміли подолати труднощі: «Українські Вісти» (1926-1929), «Українська республіка» (1919-1922) та «Вісник Української громади у Франції» (1929-1936). І тільки «Тризуб» (1925-1939) став яскравим явищем української преси у Франції. І другий період ідейного та організаційного становлення українців на чужині [3].

Одне із найвпливовіших періодичних видань української еміграції 20-40 років минулого століття – журнал «Тризуб». Вагомість цього видання зазначається у декількох аргументах: тривалий час існування, більше п'ятнадцяти років, широка географія передплатників, практично вся Західна Європа, Північна та Південна Америки, а також Австралія, високий потенціал

робітників та співробітників, а також високий авторитет, набутий за короткий час [4, 3].

У 1935 році представництво «Тризуба» у Польщі домовилося з варшавськими видавцями реалізовувати своїм читачам за нижчими цінами книги професорів О. Лотоцького «Сторінки минулого» та Д. Дорошенка «Нарис історії України» [7, 219].

Незважаючи на свій невеликий обсяг, автори викладали доступну і важливу інформацію для своєї аудиторії. Слід згадати, що територіальне розповсюдження тижневика було досить великим. Програма збільшення кількості примірників і аудиторії була вдало продумана і втілювалася у життя.

Ще слід зазначити, що у тижневику є багато матеріалів пов'язаних з українською культурою і літературою зокрема. У багатьох з них навіть надруковані уривки творів видатних українських письменників: П. Орлик «Заповіт Орлика» (випуск 33) [9], С. Божко «В степах» (випуск 46) [11].

Зустрічається інформація щодо більшовиків та їх політики. Прийняті рішення або важливі події, які безпосередньо впливатимуть на Україну: «Повстання проти гетьмана і друга війна з більшовиками 1918-1919» (випуск 40, С. Лазуренко) [10]; «Миротворці» (випуск 29-30) [8].

Важливо також зазначити, що майже кожен випуск мав рубрику «Хроніка» і «На сучасні теми». Обидві групи містили інформаційні короткі повідомлення про події і життя українців у різних країнах. Видання «Тризуб» повністю розкривало життя, культуру і труднощі, які випали на долю українського народу. І головною метою редакції було інформувати і підтримувати цілісність і цінність українців, які емігрували до різних країн.

Зважаючи на тяжку ситуацію на українських землях, які ще не були окремою самостійною державою, а перебували під владою різних країн, українське населення намагалося розвивати та відстоювати власні права та інтереси [6].

Висновки

Велика кількість українського населення, зокрема інтелігенції опинилася під тиском, загрозою і репресіями. З початком Першої світової війни ситуація ще погіршилася. Велика кількість населення змушена була емігрувати до Європи та інших країн. Незважаючи на це, український народ не припиняв розповідати світу про власну Батьківщину, історію і культуру. В країнах Західної Європи незважаючи на заборони українці об'єднувалися і створювали власні організації, у яких була єдина мета – підтримка і відстоювання власної держави і рідних земель. Вони прагнули, розповісти усьому світу про існування такої нації, про індивідуальність народу, про видатних талановитих науковців, творців і діячів. Головним рупором та каналом розповсюдження інформації були засновані українськими емігрантами українські періодичні видання.

Література

1. Биков А. Ю. Історія зарубіжної журналістики : підручник для бакалаврів. Москва : Видавництво Юрайт, 2014. 366 с.
2. Богуславський О.В. Преса міжвоєнної української еміграції і боротьба за незалежність України : історичний шлях, досвід, дискусії : Монографія. Запоріжжя : «Просвіта». 2008. 452 с.
3. Денека О. І. Українська еміграційна преса у Франції 20-30-х рр. ХХ ст.: становлення, розвиток, проблематика : автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. філ. наук : 10.01.08. Львів, 2006. 23 с.
4. Заташанський І. Електронна бібліотека. Тризуб. *П'ять років існування «Тризуба»*. 1930. Ч. 39. URL: <https://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/15807/file.pdf> (дата звернення: 05.09.2020).
5. Кулеша Н. Німецькомовні періодичні видання української еміграції у Німеччині 1920 – 1940-х рр. / Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. 2009. С. 86-100.

6. Тижневик Тризуб. Вікіпедія. URL: [https://uk.wikipedia.org/wiki/Тризуб_\(тижневик\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/Тризуб_(тижневик)) (дата звернення: 05.09.2020).
7. Тимошик-Сударикова А. Проблеми функціонування часопису української діаспори в чужомовному інформаційному просторі (на матеріалах паризького журналу «Тризуб»). *Український інформаційний простір*. Число 1. 2008. С. 214-226.
8. Diasporiana Електронна бібліотека. *Тризуб*. Ч. 29-30. 1939. URL: <https://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/15826/file.pdf> (дата звернення: 09.09.2020).
9. Diasporiana Електронна бібліотека. *Тризуб*. Ч. 33. 1939. URL: <https://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/15829/file.pdf> (дата звернення: 10.09.2020).
10. Diasporiana Електронна бібліотека. *Тризуб*. Ч. 40. 1966. URL: <https://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/20750/file.pdf> (дата звернення: 10.09.2020).
11. Diasporiana Електронна бібліотека. *Тризуб*. Ч.46 . 1930. URL: <https://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/15808/file.pdf> (дата звернення: 10.09.2020).